

забезпечує у майбутньому її повноправне членство у європейському співтоваристві.

***Анотація.** В статті показано, що основою енергетичної безпеки є енергоефективність і енергозбереження. Проведено аналіз і розглянуто шляхи зниження енергоємності ВВП і ВРП, досліджено її вплив на стан економічного розвитку України і регіонів.*

***Ключові слова:** енергоефективність, енергозбереження, енергоємність.*

***Summary** It is noted in the article, that basis of power safety is energoefficient' and energy-savings. Conducted analysis and considered ways of decline of power-hungryness of GDP and VRP, investigational its influence on economic development of Ukraine and its regions status.*

***Key words:** Energoefficient, energy-savings, power-hungryness .*

Література.

1. О. І. Соловей, Ю. Г. Лега, В. П. Розен, О. О. Ситник, А. В. Чернявський, Г. В. Курбаса; Нетрадиційні та поновлювані джерела енергії: Навчальний посібник. За загальною редакцією О. І. Солов'я. – Черкаси: ЧДТУ, 2007.
2. В. Степанов, О. Пономаренко, Проблеми розвитку енергетики України в контексті ресурсо-екологічної безпеки / Нові тенденції в сфері енергетичної безпеки. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, Київ, 2003.
3. Енергетична стратегія України на період до 2030 р. <http://www.ukrenergo.energy.gov.ua/ukrenergo/control/uk/archive/docview?typeId=44577>.

УДК 338.435

Кальченко С.В.

к.е.н., доцент, докторант

Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»

РОЗВИТОК ТЕХНОСТРУКТУРИ В СФЕРІ ВІТЧИЗНЯНОГО АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА

***Анотація** Розвиток техноструктури в сфері вітчизняного аграрного виробництва*

В статті розглянуті перспективи удосконалення управлінського механізму в системі середнього та великого бізнесу аграрного сектору економіки, обґрунтовано необхідність принципових змін в сфері майно-управлінських відносин та їх вплив на подальший розвиток аграрного виробництва.

***Ключові слова:** аграрний сектор, інформація, людські ресурси, інфраструктура*

Постановка проблеми. Як відомо, сучасний етап розвитку аграрного сектору економіки України характеризується низкою невирішених питань відносно адаптації вітчизняного АПК до вимог, що висувають реалії сьогодення. Це, зокрема стосується питань оптимізації земельних відносин, формування елементів ринкової інфраструктури в сфері аграрного бізнесу, удосконалення відносин в системі сільських територій. На часі вже не тільки запровадження системи постійного технічного оновлення виробничого процесу, але й побудова принципово нових форм використання ресурсного потенціалу на селі.

Розглядаючи перспективи функціонування вітчизняного АПК в контексті системних трансформацій, що викликані процесами глобалізації у поєднанні з техніко-технологічним оновленням галузі, слід відмітити необхідність нових підходів щодо аналізу соціально-економічних процесів в системі аграрного виробництва, які відображають специфіку сучасних глобальних тенденцій.

Важливе значення в даному аспекті відіграє формування механізму раціонального використання ресурсного потенціалу із забезпеченням крупнотоварного виробництва сільськогосподарської продукції. В цьому зв'язку одним із шляхів підвищення економічної ефективності аграрного виробництва є формування в системі підприємств даної галузі елементів техноструктури як основи сучасного АПК.

Аналіз останніх досліджень. Слід відмітити, що питаннями інституціональних трансформацій в аграрній сфері вже досить тривалий час займалася низка вітчизняних та зарубіжних науковців, розглядаючи вплив даних процесів на характер майнових, управлінських та соціальних взаємозв'язків між суб'єктами підприємницької діяльності. Зокрема питання розвитку техноструктури як бази функціонування сучасного виробництва вивчали Е. Тоффлер, Дж. Гелбрейт, Д. Белл та ін.

Ними зокрема було досліджено основні риси постіндустріального суспільства, об'єктивні причини формування техноструктури як основної рушійної сили, специфіка її функціонування та вплив на подальший загальний розвиток господарського механізму. Важливе місце займає в цьому зв'язку вивчення

ролі інформаційної складової як особливого засобу виробництва, її створення та використання.

Питання сучасних системних трансформацій в сфері вітчизняного АПК розглядалося в працях В.Г.Андрійчука, М.Й.Маліка, В.Я. Месель – Веселяка, П. Т. Саблука, де зокрема аналізувалися шляхи формування багатукладної моделі аграрного виробництва, розроблялися оптимальні співвідношення між складовими ресурсного потенціалу аграрних підприємств, враховуючи напрям діяльності, а також організаційно-правову дефініцію.

Однак цілий ряд аспектів формування техноструктури в системі аграрного виробництва, пов'язаних із специфікою становлення та перспективами розвитку АПК України, лишається недостатньо дослідженим. Так потребують додаткового вивчення питання адаптації суб'єктів аграрного підприємництва до сучасних вимог організації крупнотоварного виробництва, причини недостатнього рівня розвитку управлінських відносин в агроутвореннях.

Мета статті. Виходячи з цього, метою дослідження є вивчення специфіки трансформації організаційно-управлінських відносин, що впливають на характер розвитку товарного виробництва в аграрній сфері.

Виклад основного матеріалу. Як відомо, формування майнового комплексу переважної більшості сільськогосподарських підприємств відбувалося під час приватизаційної компанії, характер якої в сфері вітчизняного АПК викликав низку обґрунтованих претензій. Внаслідок недосконалості правового забезпечення процесу роздержавлення майна, значну частину нових власників основних засобів склали почасти особи, недостатньо обізнані із специфікою сільськогосподарського виробництва, а також виробники, що не мали відповідних знань сфері вітчизняної нормативно-правової бази.

Цим пояснюється первісно високий рівень попиту на спеціалістів, що здатні забезпечити ефективне нормативно-правове консультування, а також захист інтересів фірми в межах діючого правового поля. Також це свідчить про намагання власників фірми лишати незмінною управлінську систему в

межах самої фірми, оскільки їхня професійна підготовка не дозволяла провести відповідні новації.

На сучасному етапі функціонування товарного аграрного виробництва спостерігається активна діяльність сільгосп підприємств та агрокомпаній, які має стабільну майнову базу, місце на ринку та певні середньострокові плани. Однак проблема подальшого розвитку фірм даного типу полягає у тому, що існуюча система управління ресурсним потенціалом, яка разом із переважною більшістю основних засобів була успадкована з минулих часів, давно вже не відповідає вимогам реалій сьогодення.

Швидкість майнових перетворень в системі аграрних відносин у сполученні із жорсткою конкурентною боротьбою з боку іноземних товаровиробників призвели до того, що власники аграрних підприємств, які виявились неспроможними виконувати керівні функції в нових економічних умовах, не мають моральної змоги передати керівництво фахівцям нової хвилі, що здатні вивести виробництво на якісно новий рівень.

Здійснення господарської діяльності в умовах глобального конкурентного середовища в аграрній сфері на засадах крупнотоварного виробництва вимагає постійного удосконалення маркетингової стратегії, оптимізації управлінських зв'язків, налагодження міжгосподарських відносин та ін. Зокрема даний процес передбачає зміну самої системи керівництва фірмою, фактичне виключення з числа осіб, які визначають напрями діяльності підприємства, непрацюючих власників, натомість розширюючи потенційні можливості для входження у керуючу систему найманих працівників з числа керівників структурних підрозділів.

Вирішенню цих проблем має сприяти утворення в масштабі сільськогосподарських підприємств та агроутворень техноструктури як динамічної системи, що постійно еволюціонує та виконує як стратегічні, так і тактичні завдання. Вимоги, що висуваються господарською системою до представників техноструктури, вимагають, по-перше не стільки орієнтації на виконання бажання власника фірми, скільки забезпечення співпраці між членами організа-

ційного утворення, підвищення рівня комунікативності зв'язків, зменшення імовірності виникнення конфліктних ситуацій при прийнятті управлінських рішень, прискорення їх прийняття та підвищення ступеня адекватності щодо поставлених задач.

Зокрема Е. Тофлер наступним чином характеризує подібну діяльність: «Люди збираються разом, щоб вирішити певні короткострокові завдання. Після цього...відбувається «розбирання» цих структур, в тому числі і людей, що до них входили. Іноді такі команди створюються ... на кілька днів, іноді працюють на протязі ряду років».[6]

По-друге, мобільність керівного складу, швидкість у прийнятті рішень вимагає від технократа не тільки обізнаності у своїй галузі, але й певного рівня компетенції щодо специфіки виробничого процесу в цілому, характеристик продукції тощо. Більше того, високий темп прийняття управлінських рішень призводить до одночасного поглиблення спеціалізації та появи нових напрямів діяльності, а разом із цим вимагає постійного оновлення й поповнення загальнопрофесійних знань та навиків.

Також ефективне функціонування даного інституту є характерною ознакою завершення періоду формування нового покоління власників, оскільки, як відомо, діяльність техноструктури здебільшого відбувається без активного втручання з боку юридичних власників фірми. Таким чином ми можемо розглядати техноструктуру не тільки як засіб удосконалення господарського механізму на рівні окремого підприємства, але й показник переходу вітчизняної економічної системи на якісно новий рівень.

Необхідно відзначити, що особливістю потенційних можливостей процесу формування техноструктури в аграрному секторі вітчизняної економіки є специфічна структура виробників сільськогосподарської продукції та характер розміщення відповідних продуктивних сил. Як відомо, основна маса сільськогосподарської сировини вирощується в системі господарств населення, де виробництво носить здебільшого дрібнотоварний характер, а то й взагалі проду-

кція використовується для самозабезпечення, причому сам виробничий процес відзначається високим ступенем застосування ручної праці.

Специфіку діяльності даних господарств, їх динаміка, мотиваційний механізм та характер господарських відносин було розкрито в працях О.В. Чаянова, який зокрема вказував на наступні основні положення, що визначають характер функціонування даної категорії сільгоспвиробників.

1. При кожному даному рівні техніки і умовах даної ринкової кон'юнктури трудова сім'я, що має в своєму розпорядженні можливість регулювати площу свого землекористування, може підвищувати продуктивність своєї праці, збільшуючи капіталоінтенсивність свого господарства до відомого оптимального для цієї сім'ї рівня.
2. Далеко не всі родинні господарства працюють при оптимальній капіталоінтенсивності. Багато хто з них веде господарство із зниженою капіталобезпеченістю і отримує знижену оплату праці. Часто сім'ї, не дивлячись на повне прагнення довести капітали свого господарства до оптимальних розмірів, зробити цього не можуть, оскільки процес капіталовідновлення, пов'язаний відомою рівновагою з процесом задоволення особистих потреб, не може досягти розмірів, що гарантують розширене відтворення капіталу.
3. Взагалі процеси капіталоутворення та капіталовідновлення пов'язані з іншими процесами родинного господарства (напругою праці, задоволенням особистих потреб і ін.) і залежать від розвитку цих останніх.[8]

Неможливість збільшення обсягів продукції в даному секторі впливає з наявності чисельних перешкод, які існують при виході виробника безпосередньо на кінцевого споживача. Диктат посередницьких структур, що не зацікавлені у зростанні товарної маси, і, як наслідок зниженні рівня ринкових цін, стає на заваді розбудові вітчизняного села та розвитку підприємницького середовища в аграрному секторі.

Також значною мірою стримує формування техноструктури і загальна нестабільність, що нині має місце у відношеннях між державою та підприємни-

цьким середовищем. Як відомо, формування техноструктури як ефективно діючого утворення відбувається частіше за умов стабільної діяльності фірми, оскільки в іншому випадку процеси структурних перетворень суттєво ускладнюються. На даний час чисельні урядові заходи щодо усунення посередницького прошарку навіть на рівні міських ринків не дають належних результатів, а тому сільгоспвиробники мають більшою мірою розраховувати на власні можливості.

В якості найбільш прийняттого шляху розвитку даної категорії господарств Чайнов пропонував процес «кооперативної колективізації», коли сільгоспвиробники консолідуються з метою захисту власних інтересів. В умовах сьогодення, коли вітчизняна нормативна база стає на заваді мобільності підприємницької діяльності, забезпечити ефективну співпрацю дрібних товаровиробників може їх об'єднання на базі створення Інтернет -магазинів.

На даний момент велика кількість громадян України активно замовляє товари через електронні мережі, отримуючи їх згодом поштою, однак в переважній більшості це стосується переважно предметів одягу, побутової техніки та інших речей, які здебільшого імпортуються і споживання яких не сприяє розвитку вітчизняної економіки.

Створення аналогу електронних магазинів без юридичного оформлення є цілком можливим, якщо використовувати для цього існуючі соціальні мережі («Facebook», «Однокласники», «В контакте» та ін.). За даною схемою достатньо легко сформувані з користувачів конкретної мережі, які об'єднані за певною ознакою (місце роботи, мешкання та ін.) групу споживачів до 200 осіб, що отримуватиме сільгоспсировину згідно заявленого асортименту, надіславши заздалегідь відповідну заяву. В якості постачальників виступатимуть мешканці навколишніх сіл, які попередньо узгоджують номенклатуру та обсяги виробництва із координатором-технократом.

Таким чином даний процес сприятиме формуванню інформаційного суспільства в межах сільських територій, а також стимулюватиме подальше утворення елементів техноструктури, в даному випадку, з числа осіб, як здійснюють координацію дій окремих виробників, узгоджуючи товарну номенклатуру із побажаннями клієнтів, які, в свою чергу, отримуватимуть сільгоспсировину,

уникаючи посередників, при цьому за допомогою відповідної соціальної мережі лишаючи свої рекомендації та відгуки щодо діяльності цього утворення.

Ми можемо цілком обґрунтовано відносити осіб, що за допомогою електронної мережі керують регіональною системою «виробник-споживач», до представників техноструктури, оскільки вони, по-перше, є найманими працівниками, а по-друге саме вони визначатимуть напрями розвитку даного утворення.

Висновки. Таким чином, підсумовуючи вищевикладене, можна зробити наступні висновки. Глобальні трансформації в системі економічних відносин, що пов'язані з активним використанням інформаційних ресурсів у виробничому процесі та створенні нових знань, вимагають оптимізації господарського механізму зокрема в аграрній сфері. Важливу роль у розвитку організаційно-економічних відносин в сільському господарстві має відігравати формування техноструктури як особливого інституту, діяльність якого сприятиме якісному оновленню техніко-технологічного забезпечення виробничого процесу, а також підвищенню рівня використання людських ресурсів. Особливості структури виробництва сільськогосподарської продукції в Україні дають підставу для формування елементів техноструктури як в системі крупних агро формувань серед керівників виробничих підрозділів, так і на базі дрібних господарств, де існують потенційні можливості для створення неформальних об'єднань, які забезпечуватимуть налагодження безпосереднього контакту між виробником та споживачем. Запровадження означених заходів свідчитиме про реальність перспектив функціонування аграрного сектору вітчизняної економіки за принципами інформаційного суспільства.

***Анотація** Развитие инфраструктуры в сфере отечественного аграрного производства. В статье рассмотрены перспективы усовершенствования управленческого механизма в системе среднего и большого бизнеса аграрного сектора экономики, обосновано необходимость принципиальных изменений в сфере имущественно управленческих отношений и их влияние на последующее развитие аграрного производства*

***Ключевые слова:** аграрный сектор, информация, человеческие ресурсы, инфраструктура*

***Summary** Development of infrastructure is in the sphere of domestic agrarian production. In the article the prospects of improvement of administrative mechanism are considered in the system of middle and large business agrarian the sector of economy, grounded necessity of principle changes for the sphere of property administrative relations and their influence on subsequent development of agrarian production*

***Keywords:** agrarian sector, information, human capitals, infrastructure*

Література.

1. Иноземцев В.Л. Современное постиндустриальное общество: природа, противоречия, перспективы. – М.: Логос, 2000. – 304с. – (Первоисточник).
2. Маркузе Г. Эрос и цивилизация. Одномерный человек: Исследование идеологии развитого индустриального общества. [Пер. с англ. А. А. Юдина] – М.: ООО «Издательство АСТ», 2003. – 526с. – (Philosophy)
3. Гелбрейт Дж. Новое индустриальное общество: Пер. с англ. – М.: ООО «Издательство АСТ»: ООО «Транзиткнига»; Спб.: Terra Fantastica, 2004. – 602 с. – (Philosophy).
4. Подолинський С.А. Вибрані твори./Упоряд.: Л.Я. Корнійчук. – К.: КНЕУ, 2000. – 328с.
5. Руденко М.Д. Енергія прогресу: нариси з фізичної економії. – К.: Молодь, 1998. – 528с. – (Першотвір).
6. Тоффлер Э. Шок будущего: Пер. с англ. – М.: ООО «Издательство АСТ»: , 2001. – 560с. – (Philosophy).
7. Шумпетер Й. Теория экономического развития: Пер. с нем. - М.: Прогресс, 1982. – 455с.
8. Чайнов А.В. Крестьянское хозяйство. – М.: Экономика, 1989. – 492с. – (Эконом.наследие).

УДК:631.16

Кіщак І.Т.,
к.е.н., професор

ОЦІНКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СУЧАСНОГО СТАНУ САДІВНИЦТВА

Анотація. В даній статті розглядається проблематика сучасного стану садівництва, розкриті поняття “конкурентоспроможності галузі” садівництва та “конкурентоспроможності продукції”, проаналізований сучасний стан обсягів виробництва продукції садівництва.